

УДК 338.48

Зайцева В. М.

к.пед.н., проф.

Корнієнко О. М.

*к.е.н., доцент,**Запорізький національний технічний університет*

СУЧАСНИЙ СТАН КУРОРТНО-ТУРИСТИЧНОЇ СФЕРИ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ

В статті проаналізовано сучасний стан та проблеми розвитку курортно-туристичної діяльності в Запорізькій області, визначено спільні завдання для всіх учасників процесу розвитку курортно-туристичної галузі на території області.

Ключові слова: курортно-туристична діяльність, аналіз, розвиток, туристичні послуги, потенціал, Запорізька область.

Постановка проблеми. Останніми роками в умовах ринкових відносин зростає значущість економіки регіонального туризму, адже завдання організації курортно-туристичної діяльності на сьогоднішній день повинні вирішуватись як на загальнодержавному, так і на регіональному рівнях [1].

У сучасних умовах курортно-туристична сфера має ряд серйозних проблем: низька якість рекреаційно-туристичних послуг, слабка інфраструктура, високий рівень зносу основних фондів, стагнація розвитку внутрішнього і в'їзного туризму.

Курортно-туристична сфера традиційно відігравала важливу роль у господарському комплексі Запорізької області, тому наявні проблеми потребують детального вивчення, аналізу, вироблення стратегії управління і системи заходів для їх вирішення [2].

Для Запорізької області розвиток курортно-туристичної діяльності є одним із пріоритетних напрямів забезпечення економічного зростання, збільшення надходжень до місцевих та Державного бюджету України, що забезпечить підвищений рівень якості життя населення, стане фактором зниження безробіття у регіоні та стабілізує економічне зростання регіону.

Проблеми розвитку туристичної діяльності та регіональних проблемах туристичного бізнесу досліджуються у роботах таких науковців, як І. М. Школа,

Т. М. Ореховська, Д. М. Стеченко, В. Ф. Кифяк, О. П. Корольчук, М. П. Мальська, О. В. Мельник, Н. В. Мельнікова та ін.

Формування цілей статті. Мета статті – аналіз стану курортно-туристичної сфери Запорізької області.

Виклад основного матеріалу. Запорізький регіон, володіючи великим туристичним потенціалом, в даний час має порівняно нерозвинену туристичну інфраструктуру, що не дозволяє істотно збільшити розвиток як вітчизняного, так і іноземного туризму. Матеріальна база туризму потребує реконструкції, інвестицій, потрібне істотне розширення мережі туристичних об'єктів та послуг. Також необхідне врахування поліетнічності складу населення, поєднання курортного та рекреаційно-туристичного напрямку з традиційними мистецькими проектами регіону, яскравими здобутками у збереженні та розвитку промислів і ремесел, використання тяжіння широких кіл громадськості до о. Хортиця як осередку державності та господарських традицій [2].

За результатами соціально-економічного аналізу стану курортно-туристичної сфери Запорізької області протягом 2010-2014 років спостерігається зниження більшості основних показників туристичної галузі. Так, за інформацією Головного управління статистики в Запорізькій області, кількість туристів, які скористалися послугами суб'єктів туристичної діяльності протягом зазначеного періоду, знизилася вдвічі: з 88 821 осіб у 2010 році до 39 010 осіб у 2014 році [3]. Скоротився потік іноземних туристів до області: з 17 656 осіб у 2010 році до 112 осіб у 2014 році (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка туристичних потоків Запорізької області за 2010-2014 рр., осіб

Рік	Кількість туристів, обслуговуваних суб'єктами туристичної діяльності України	Іноземні туристи	Туристи з громадян України, які виїжджали за кордон	Внутрішні туристи	Кількість екскурсантів
2010	88 821	17 656	24 938	46 227	55 067
2011	60 055	1 541	23 882	34 632	49 726
2012	35 428	760	25 023	9 645	22 722
2013	54 415	778	31 107	22 530	27 193
2014	39 010	112	22 320	16 578	9 254

Зменшилися вдвічі показники внутрішнього туризму: з 46 227 осіб у 2010 році до 16 578 осіб у 2014 році. Кількість екскурсантів за цей період скоротилась у п'ять разів: з 55 067 осіб до 9 254 осіб.

Більш стабільною виглядає ситуація з туристами із числа громадян України, які виїжджали відпочивати за кордон. Не зважаючи на незначне скорочення, їх кількість залишається в межах 22 – 25 тис. осіб.

Стабільне зниження показників протягом 2010-2014 років переривається незначним їх зростанням у 2013 році [3].

Туристичний потік та перелік туристичних послуг у Запорізькій області розподілений нерівномірно. Це яскраво демонструють статистичні показники за 2010 рік. Так, кількість екскурсантів у м. Запоріжжі складає 73% від загальної кількості по області. Доля м. Запоріжжя у кількості обслугованих туристів складає близько 86%, у кількості туроднів – 82%, у обсязі наданих туристичних послуг – 79%, у надходженнях до бюджету – 94%.

В цілому, лідерами за показниками роботи суб'єктів туристичної діяльності є м. Запоріжжя, м. Бердянськ, м. Мелітополь, м. Енергодар, м. Приморськ, Василівський та Якимівський райони.

В умовах інформатизації суспільства, розширення меж доступу населення України до глобальних інформаційних систем, досить важливим є використання сучасних інноваційних способів просування туристичних послуг підприємств області.

Запорізька область досить довгий час не мала власного порталу в мережі Інтернет, що значно стримувало можливості поширення інформації про наявний туристичний потенціал області на регіональному, національному і міжнародному рівнях.

Уваги заслуговують також спеціалізовані сайти про відпочинок на Азовському морі (<http://www.azov.zp.ua/>, <http://kurortazova.net/>), де систематизована основна інформація про курорти, які розміщені на узбережжі, а також офіційний сайт смт. Кирилівка (<http://www.kirillovka.com.ua/>), де узагальнена інформація про основні туристичні об'єкти, заклади відпочинку та дозвілля (табл. 2).

Таблиця 2

Статистика відвідування веб-порталу Запорізького обласного туристично-інформаційного центру, тис. осіб

2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.
10,9	37,5	38,2	31,5	39,2

На території Запорізької області налічується 8 туристично-інформаційних центрів та пунктів. У 2008 році при Запорізькому обласному краєзнавчому музеї створено Запорізький обласний туристично-інформаційний центр, а у 2010 р. – веб-портал зазначеного центру «Край козацької звитяги» (www.zotic.zp.ua). Основним проблемним питанням зазначених закладів є відсутність законодавчого підґрунтя для їх створення та функціонування [2].

Перспективним видом туризму на території регіону є сільський туризм. Про це свідчать статистичні дані щодо кількості сільських садиб (табл. 3). На сьогодні у Запорізькій області налічується близько 30 зазначених закладів, які надають послуги з тимчасового розміщення, харчування, традиційних видів сільськогосподарської діяльності тощо. Проблемним питанням у сфері сільського туризму є відсутність нормативно-правової бази, що унеможливило повноцінне ведення діяльності у зазначеній галузі [3].

Таблиця 3

Кількість сільських садиб у Запорізькій області

2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.
19	20	32	22	30

В рамках Програми розвитку рекреаційно-курортного комплексу та туризму в Запорізькій області на 2011-2015 роки та з метою популяризації місцевих брендів «Запоріжжя туристичне», «Запоріжжя курортне» та «Запоріжжя фестивальне» туристично-рекреаційний потенціал Запорізької області було представлено на міжнародних, всеукраїнських та регіональних туристичних виставках, фестивалях, семінарах, конференціях тощо (табл. 4).

Протягом 2010-2014 років в рамках реалізації Програми розвитку рекреаційно-курортного комплексу та туризму в Запорізькій області на 2011-2015 роки розроблено та видано туристично-інформаційні видання:

- серія буклетів «Запорізький край. Степова перлина України» (2008-2011 рр.);
- довідник «Перспективні туристичні маршрути Запорізької області» українською та англійською мовами (2011 р.);
- туристична карта Запорізької області українською, російською та англійською мовами (2010-2011 рр.);
- довідник «Запоріжжя фестивальне» (2012 р.);
- довідник «Туризм цілий рік» (2012 р.);

- брошура «Святослав Хоробрий і Запоріжжя» із серії «Туристу про Запорізький край» (2012 р.);
- серія буклетів «Музеї Запорізької області» (2012-2013 рр.);
- путівник «Запорізька область. Персональний гід» (2012 р.);
- довідник «Туристичні маршрути Запоріжжя» (2012-2014 рр.) [3].

Таблиця 4

Кількість міжнародних, всеукраїнських та регіональних виставкових заходів, на яких було представлено туристично-рекреаційний потенціал Запорізької області

2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.
3	3	7	11	1

Для представників засобів масової інформації, суб'єктів туристичної діяльності Запорізької області, інших регіонів України організовано та проведено прес-тури по м. Запоріжжю та області (2011 рік – 2, 2012 рік – 3, 2013 рік – 6, 2014 рік – 2). У прес-турах взяли участь понад 600 представників засобів масової інформації та суб'єктів туристичної діяльності.

Через структурні підрозділи міської ради і районні адміністрації м. Запоріжжя було проведено анкетування. В анкетуванні взяли участь 390 осіб, у т.ч. 106 чоловіків (або 27%) та 284 жінки (або 73%), які мешкають у різних районах міста [4].

За масштабом (спроможністю до залучення туристів) респонденти вважають, що Запоріжжя протягом наступних 10 років повинне зосередитись на залученні туристів, які мешкають на території України (так вважають 27% респондентів). Близько 20% віддали перевагу Запорізькій області як пріоритетній території для залучення туристів, 12% вважають, що Запоріжжя може стати туристичним центром південного сходу та центру України. Стільки ж (12%) вказують на спроможність досягнути загальноєвропейський чи навіть світовий масштаб. Ще близько 20% висловили сумнів у тому, що Запоріжжя спроможне стати відомим туристичним центром.

За пріоритетними напрямками розвитку внутрішнього та в'їзного туризму на території Запоріжжя уподобання мешканців міста розподіляється наступним чином (з переліку було запропоновано вибрати 3 пріоритети) [4]:

1. Пізнавальний історико-культурний туризм – 66%.
2. «Зелений», екологічний та агротуризм – 64%.
3. Подієвий святково-фестивальний туризм – 44%.
4. Промисловий (індустріальний) туризм – 26%.

5. Організація масових спортивних заходів (спортивних подій) – 23%.

6. Діловий туризм та конференц-сервіс – 20%.

Ці дані свідчать про те, що мешканці Запоріжжя найвище оцінюють потенціал міста у сфері пізнавального та подієвого туризму. Друге місце «зеленого» туризму, за оцінками експертів, говорить скоріше про особисте бажання мешканців міста відпочивати в екологічно безпечному середовищі, а також про наявність попиту на тури вихідного дня для відпочинку на природі.

Крім того, мешканці Запоріжжя високо оцінюють рекреаційний потенціал острова Хортиці та прилеглих до міста природних територій, спроможних до розвитку цього напрямку туризму. Варті уваги, на думку респондентів, ще два напрями розвитку туристичної сфери міста: промисловий (індустріальний) туризм, а також діловий туризм і супутній конференц-сервіс [4].

Таким чином, представникам туристичного та інших галузей бізнесу додатково слід врахувати досить високий попит мешканців міста на туристичні послуги, пов'язані з відвідуванням природних об'єктів, організацією турів вихідного дня. Задоволення потреб мешканців міста у змістовному дозвіллі, а також покращення стану довкілля в самому Запоріжжі є джерелом додаткового попиту на місцевий та внутрішній туризм.

Серед першочергових завдань міської влади для підвищення туристичної привабливості міста учасниками опитування були визначені :

- покращення транспортної інфраструктури міста і транспортних послуг;
- забезпечення чистоти у місті, покращення загального стану довкілля;
- розвиток державно-приватного (муніципального) партнерства;
- збільшення інвестицій у туристичну галузь та місто в цілому;
- розвиток туристичної та комунальної інфраструктури міста;
- формування нового іміджу міста, розвиток муніципального маркетингу;
- розроблення та реалізація комплексної програми розвитку туристичної галузі.

Головні завдання бізнесу для розвитку туризму, на думку мешканців міста [4]:

- використання нових можливостей для власного розвитку;
- активізація участі бізнесу у розвитку міста в цілому;
- збільшення інвестицій у туристичну та суміжні галузі;
- підвищення якості товарів і послуг;
- ефективне використання рекламних можливостей і PR;
- запровадження кооперації для розвитку туризму.

Серед пріоритетних завдань активної частини громади та пересічних мешканців міста респондентами було названо:

- підвищення особистої культури, самоосвіта, виховання патріотизму;
- збереження чистоти вулиць міста, дворів, місць відпочинку;
- ініціювання та реалізація громадських проєктів;
- участь у формуванні позитивного іміджу міста, PR;
- організація творчих спілок та інших громадських об'єднань;
- збереження та охорона культурних цінностей.

Таким чином, спільними завданнями для всіх учасників процесу розвитку туристичної галузі Запоріжжя мешканці міста визначають, перш за все: створення партнерств, покращення стану довкілля, формування нового іміджу міста, покращення ресурсного забезпечення, розбудова інфраструктури на підтримку туризму, комплексний стратегічний підхід до розвитку туристичної галузі.

Отже, Запорізька область, маючи такий туристсько-рекреаційний потенціал, повинна виходити на світовий ринок туризму, тим самим залучати іноземних туристів та інвесторів. Розвиток курортно-туристичної сфери в регіоні призведе до збільшення доходів, що надходять в регіональні і місцеві бюджети і тим самим покращать рівень життя населення.

Крім того, це позитивно позначиться на зростанні попиту на продукцію місцевої промисловості, збільшенні об'єктів туризму, стану кон'юнктури у будівництві та інфраструктури в регіоні, дозволить вирішувати проблеми зайнятості й екології.

Список використаної літератури

1. Рюміна Є. Л. Управління розвитком курортно-туристичної сфери Запорізької області // Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка. – Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу № 2(14)2011. – С. 83-86.
2. Олійник О. М., Ловчикова Д. Ю. Туристичний потенціал Запорізького регіону: стан та напрямки розвитку // Актуальні проблеми економічного і соціального розвитку регіону. – 2011. – С. 97-100.
3. Офіційний сайт Запорізького обласного туристично-інформаційного центру – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <<http://www.zotic.zp.ua/uk/help/std/456707.html>>. [Посилання дійсне на 15.09.2015 р.]
4. Лисенко В. Ю., Пічкур Н. В. Стратегія розвитку туризму у місті Запоріжжі на 2014-2018 рр. (проект). – Запоріжжя, 2013 р. – 93 с.

**ЗАЙЦЕВА В. Н., КОРНИЕНКО О. Н. СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ
КУРОРТНО-ТУРИСТИЧЕСКОЙ СФЕРЫ ЗАПОРОЖСКОЙ ОБЛАСТИ**

В статье проанализировано современное состояние и проблемы развития курортно-туристической деятельности в Запорожской области, определены общие задачи для всех участников процесса развития курортно-туристической отрасли на территории области.

Ключевые слова: курортно-туристическая деятельность, анализ, развитие, туристические услуги, потенциал, Запорожская область.

**ZAYTSEVA V. M., KORNIENKO O. M. MODERN STATE OF THE RESORT
AND TOURISM OF ZAPORIZHZHYA REGION**

The article analyses the modern state and problems of development of resort and tourist activity in the Zaporozhye region, identifies common challenges for all participants in the process of development of resort and tourism industry in the region.

Keywords: resort tourism, analysis, development, tourist services, the potential of the Zaporizhzhya region.